

УДК 133.2

Костенко В.Г., доктор філософії, професор
Федишин Я.І., доктор філософії, професор©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
ім. С.З.Гжицького*

ПРОБЛЕМА ІСТИНИ В СУЧАСНІЙ ФІЛОСОФІЇ І НАУЦІ

Проблема істини завжди була серцевиною теорії пізнання, до якої спрямована вся гносеологічна проблематика. Тому всі філософські напрями і школи в усі часи намагалися сформулювати своє розуміння природи і сутності істини

Ключові слова: "об'єктивна істина", "абсолютна істина", "відносна істина", "конкретність істини".

Об'єктивна істина визначається як такий зміст людських знань про дійсність, який не залежить ні від людини, ні від людства. Слід звернути увагу на те, що в цьому визначенні наголошується на незалежності від суб'єкта саме змісту істини. Але будучи характеристикою людського знання, істина не може бути абсолютно незалежною від суб'єкта пізнання. На всіх етапах свого розвитку людське пізнання та його результат - знання, було і буде діалектичною єдністю об'єктивного і суб'єктивного, оскільки на всіх етапах картина світу своїм джерелом має той чи інший рівень розвитку практики і створюється за образом і подобою засобів, форм та способів людського впливу на дійсність.

Положення про об'єктивність істини не означає, що вона є елементом об'єктивного світу. Істина - це теоретична форма розв'язання суперечності між суб'єктом та об'єктом у процесі пізнання. Будучи результатом суб'єктивної діяльності людини, істина в той же час у своєму змісті відтворює дійсність і тим самим не залежить від суб'єкта. З іншого боку, будучи характеристикою знання і завжди існуючи в суб'єктивній формі, вона характеризує знання не з його суб'єктивного боку, а з точки зору його об'єктивного змісту.

Сучасна гносеологія, розглядаючи пізнання як суспільно-історичний процес, наголошує, що істина також є історично зумовленим процесом. Тому аналіз істини вона не обмежує характеристикою її лише як об'єктивної за змістом, а доповнює аналізом діалектики абсолютної та відносної істини або, точніше, діалектикою абсолютного та відносного в істині.

Пізнання світу ніколи не може бути абсолютно завершеним, воно постійно удосконалюється, збагачуючись усе новим і новим змістом. В цьому плані будь-яке знання, зафіксоване на тому чи іншому конкретно-історичному етапі, є неповним, неточним, певною мірою однобічним, тобто на кожному конкретно-історичному рівні розвитку пізнання ми маємо справу лише з відносною істиною.

© Костенко В.Г., Федишин Я.І., 2011

Відносна істина - це таке знання, яке в принципі правильно, але не повно відображає дійсність, не дає її всебічного вичерпного образу. Відносна істина включає і такі моменти, які в процесі подальшого розвитку пізнання і практики будуть змінюватись, поглиблюватись, уточнюватись, замінюючись новими. Історичний процес розвитку пізнання саме в тому і полягає, що неповне, однобічне знання замінюється більш точним, всебічнішим. Проте відносність наших знань, їх незавершеність не означає, що в них відсутній об'єктивний зміст. У тій мірі, у якій картина світу визначається не волею і бажанням суб'єкта, а реальним становищем речей, вона є об'єктивною істиною.

В той же час не існує неперехідної межі між відносною та абсолютною істиною.

Абсолютна істина - це такий зміст людських знань, який тотожний своєму предмету і який не буде спростований подальшим розвитком пізнання та практики. Абсолютність істини пов'язана з її об'єктивністю. Оскільки істина об'єктивна за змістом, вона одночасно є і абсолютною, але тільки в певних межах. Саме тому об'єктивна істина неминуче не лише абсолютна, але одночасно і відносна, тобто вона є абсолютною лише в певних межах, по відношенню до них. Самі ж ці межі визначаються рівнем історичного розвитку пізнавальної та практичної діяльності суб'єкта

Слід зазначити, що немає і бути не може окремо абсолютної істини і окремо відносної. Існує одна істина - об'єктивна за змістом, яка є діалектичною єдністю абсолютного та відносного, тобто є істиною абсолютною, але відносно певних меж. Абсолютне та відносне - це два необхідних моменти об'єктивної істини. Відносна істина з необхідністю містить у собі момент абсолютної, зумовлює і передбачає її.

Абсолютна істина, в свою чергу, дається людині лише через відносні істини, які перебувають у безкінечному процесі постійного розвитку. Відносні істини - це щаблі, певні етапи на шляху досягнення абсолютної істини. На кожному етапі пізнання ми маємо справу лише з відносно істинним, обмеженим знанням. Але сама здатність людини долати цю обмеженість, одержувати досконаліші знання свідчить про принципову можливість, рухаючись до об'єктивної істини, досягати одночасно і абсолютної істини.

Практична перевірка істинності пізнання є насамперед свідомою діяльністю людей, які застосовують і втілюють у життя результати пізнання, критично оцінюючи не лише відображення дійсності, а й саму практичну діяльність. Для правильного оцінювання теорії, її істинності практика як критерій істини функціонує в єдності з теорією, з уже накопиченими і перевіреними практикою науковими знаннями. Іншими словами, щоб стати критерієм істини, практика має освоїти усі наявні наукові досягнення тієї ^ галузі, де вона виконує своє призначення. Єдність теорії і практики є

необхідною умовою не лише плідного наукового дослідження, а й дійсного доведення істинності його результатів. Проте, як уже зазначалось, відносність істини не виключає її об'єктивності і абсолютності.

З аналізу діалектики абсолютної і відносної істини виводиться й наступна її фундаментальна характеристика — конкретність. І справді, абстрактна постановка питання про істинність того чи іншого твердження приводить до неозначеного (такого, що включає взаємовиключаючі відповіді) рішення.

Так на загальне запитання: корисний чи дощ, отримаємо таку загальну відповідь: і корисний, і шкідливий; або: плоска чи сферична поверхня Землі? Відповідь: і плоска, і сферична. Звернімося для прикладу до оцінки відомого вчинку гетьмана України І. Мазепи російським Імператором Петром I у листі до полтавського полковника після одержання звістки про виступ Мазепи проти Москви: «Изменник, богоотступник, вор... для собственной своей тщетной славы и властолюбия учинил, а шведа для того в Украину призвал, дабы поработить сей малороссийский народ». Ці слова на століття стали офіційною оцінкою українського гетьмана в Російській імперії, а після краху останньої набули статусу офіційної оцінки і в радянській історії. Але ж у реальному історичному контексті «зрадником.» був не Мазепа, а Петро I, оскільки саме він порушив «Березневі статті» 1654 р., підписані царським урядом. Історично адекватною вбачається оцінка маловідомого російського історика Мартинова: «Союз зі Швецією не становив ніякої небезпеки для полі і іншої свободи України... Спроба Мазепи знищити чужинське панування на Україні справжня й щира»

Гаким чином, будучи об'єктивною за своїм змістом, істина виявляє при цьому риси абсолютності і відносності, що характеризує її як історично багатопланову і, отже, конкретну. Всі ці фундаментальні характеристики істини розкривають її як складну, діалектично суперечливу й водночас цілісну гносеологічну конструкцію. Така цілісність знаходить свій вияв у постійній незавершеності істини.

Література

1. Білодід Ю.М. Філософія. Український світоглядний акцент: К.: Кондор, 2006. - 356 с.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.Л. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: - К.: Книга, 2005. - 528 с.
3. Петрушенко В.Л. Історія світової філософії. Фундаментальні проблеми філософії. - Львів: НУ «ЛП», 2002. - 298 с.
4. Причепій Є.М., А. М. Черній, Л. А. Чекаль Філософія, Київ Академ видав 2007. - 489 с.
5. Філософський енциклопедичний словник. - К.: Абрис, 2002. - 740 с.

Summary

Kostenko V.G., Fedyshyn Y.I.

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z.

Gzhytskyj

THE PROBLEM OF TRUTH IN MODERN PHILOSOPHY AND SCIENCE

Truth-it's correct, checked with practics, the reflection in our consciousness of things and phenomenon of nature, that presents out of our consciousness and independently from it.